



# MITOLOGIE ȘI SIMBOL ÎN ȘARPELE DE MIRCEA ELIADE

Dar din hora acelor fete necunoscute, după ce le-  
a cîntărit pe toate cu privirea, ei i-a aruncat gajul,  
un măr de aur. Acesta a fost semnul; pe ea a ales-o de  
mireasă” (Mircea Eliade, *Șarpele*).

„Mărul de aur” este simbolul central care clarifică  
textul camuflat în simboluri și semnificații mitice și  
religioase, este mărul celei mai frumoase, mărul lui  
Paris, este mărul pe care Afrodita îl primește în urma  
unei întîlniri agonistice cu Hera și Athena. „Mărul de  
aur” trimite spre o decodificare a nuvelei *Șarpele*, o  
decodificare mitologizantă prin reinterpretarea miturilor  
Eros și Psyche, din mitologia greacă, iar din cea indi-  
ană, pe cale inversă, a mitului Urvasi și Pururuva.

*Șarpele* este prin esență un imn închinat iubirii și  
căutării aleei printr-o raportare la mitul androgenului,  
este povestea triumfului iubirii și vieții asupra morții și  
urii, este un *hieros gamos* prin excelență și o continuă  
stăpînire și controlare a naturii și a demonicului de către  
divinitatea Eros-Andronic, zeitate a iubirii în toate  
formele ei, de la cele mai instinctive pînă la cele mai  
nobile.

Psyche (Dorina), din mitul grecesc, este o tînără  
prințesă siciliană sau cretană de o frumusețe ce o întrece  
pe cea a Afroditei și la care oamenii vin să se închine,  
uitînd să o mai celebreze pe zeița însăși a frumuseții și  
a iubirii. Acest fapt atrage invidia și mînia Afroditei,  
care îi cere lui Eros să „înghețe” inimile bărbaților ce  
mai înainte doreau să o ia în căsătorie și să o facă să se  
îndrăgostească de un monstru. Însă Cupidon se zgîrie la  
mîna într-o săgeată proprie și se îndrăgostește de  
Psyche. Oracolul din Delphi îi spune familiei și Psychei  
că trebuie să își așeze fiica pe un vîrf de munte și să  
aștepte șarpele ce îi va fi bărbat. A fost dusă de Zephyr  
într-un palat minunat, unde a trăit alături de Amor doar  
noaptea, neputîndu-i vedea chipul din porunca acestuia  
însuși. După un timp, a fost convinsă de cele două surori  
ale ei să încalce ordinul divin și să încerce să vadă dacă  
într-adevăr este un șarpe sau nu, așa că aprinse o lumină  
în timp ce Eros dormea. Acesta a dispărut pe dată. După  
multe încercări și chinuri (de pildă, ajunge sclava  
Afroditei), este făcută nemuritoare și zeiță, rămînînd în  
Olimp și căsătorindu-se cu Cupidon. Cea mai importan-  
tă încercare este trecerea rîului Styx pentru a aduce o

poțiune magică pentru înfrumusețarea Afroditei, de la  
Persephone, din tărîmul de jos (*The Dictionary of  
Mithology*, J.A. Coleman, Capella, p. 848).

Analogiile cu textul *Șarpele* sînt evidente: intenția  
de a o căsători pe Psyche-Dorina, neputința de a-i găsi  
soț, apariția lui Sergiu Andronic de nicăieri, puterea lui  
neobișnuită asupra naturii, a oamenilor, a animalelor,  
fiind o divinitate ancestrală ce stăpînește peste tot ce  
este instinctiv în primul rînd, apoi se înalță spre ceea ce  
este nobil, simbolistica șarpelui, motivul palatului, jocul  
cu gajurile și finalizarea lui prin alegerea iubitei și  
reunirea celor doi, faptul că puterea și forța lui extraor-  
dinară se manifestă doar în timpul nopții, emiterea  
poruncii de a nu pomeni numele de șarpe și încălcarea  
ei cu consecința de a-l căuta nouă ani, trecerea în timp  
epifanic (9 ani – cîteva ore pentru oamenii implicați),  
mersul cu barca pe lac (– Styxul) spre Insula Fericirilor  
sau un soi de Leuke, toate semnificațiile converg spre o  
astfel de interpretare a textului.

Vom menționa și mitul hindus al lui Pururuva și  
Urvasi, care este un *hieros gamos* asemănător ca sens și  
semnificații, dar inversat ca roluri. Urvasi este o Apsara,  
o nimfă, inițial asociată cu mediul acvatic, apoi cu  
pădurea. Se spune că Apsarele au ieșit din apă, însă că  
nici zeii, nici Assurii nu doreau să se însoare cu ele, ast-  
fel că aparțineau de întreaga lume și erau numite Fiicele  
Bucuriei. Apsarele erau încîntătoare și dansatoare  
iscusite și le plăceau jocurile de noroc. Mitul povestește  
că regele Pururuva era la vînătoare și a auzit strigăte de  
ajutor. A găsit acolo pe două Apsare răpite de demoni,  
le-a salvat și, atras de frumusețea lor incredibilă, a  
implorat-o pe Urvasi, una dintre cele două Apsare, să se  
căsătorească cu el. Urvasi a consimțit, cu condiția să nu  
fie silită să îl vadă niciodată gol. Urvasi descoperă că  
este însărcinată, însă Gandharvii, semizei, în parte  
oameni, în parte cai, prietenii Apsarelor, duceau dorul  
lui Urvasi și i-au furat cei doi miei pe care îi ținea sub  
pat, pe rînd. A doua oară, regele Pururuva a coborît din  
pat, dezbrăcat, pentru a-i prinde pe hoți. Gandharvii au  
iluminat cerul cu fulgere, iar Urvasi i-a văzut corpul gol  
în lumina lor și a pierit. Au urmat căutări zadarnice,  
pînă cînd a găsit-o pe Urvasi între lebede, înofînd pe un  
lac, alături de celelalte Apsare. Urvasi i-a promis că în  
ultima seară din an poate să își vadă fiul. În acea noapte,

Gandharvii l-au dus într-un palat de aur și i-au adus-o pe Urvasi, care i-a spus că Gandharvii îi vor îndeplini o dorință în ziua următoare. Urvasi i-a spus că ar trebui să ceară să devină un Gandharva. În următoarea dimineață, Pururuva a urmat sfatul lui Urvasi. Gandharvii i-au dat un foc sacru și i-au spus să se reîntoarcă acasă și să ofere sacrificii. Acasă, însă, Pururuva a uitat de foc pentru o clipă și acesta a dispărut. Au crescut doi copaci în locurile unde a uitat focul. Gandharvii i-au vorbit, zicându-i că trebuie să facă alt foc din două bucați de lemn din cei doi copaci crescuți. După ce a făcut focul, a oferit sacrificiile focului și astfel a ajuns un Gandharva și a trăit alături de Urvasi de-a pururi (*The Ultimate Encyclopaedia of Mythology*, Arthur Cotterell și Rachel Storm, Hermes House).

Frumusețea Apsarelor și faptul că sînt legate de apă și păduri, ca simboluri ale textului *Șarpele*, de altfel și de jocurile de noroc (– gajurile), condiția și încălcarea condiției neintenționat, divinizarea după multe încercări a lui Pururuva, motivul și imaginea palatului, toate acestea fac referire și se raportează clar la nuvela lui Eliade. Goliciunea celor doi, Andronic și Dorina, se explică doar prin raportarea și reinterpretarea acestui mit.

Mai rămîne un singur episod de clarificat și analizat în profunzime: episodul cu șarpele. Este vorba de o bătălie intens mitizată, este o subjugare și o victorie în cele din urmă asupra demonicului și asupra morții, un triumf al iubirii și al vieții, o luptă între divinități ce se soldează cu dominarea șarpelui de către Eros-Andronic. În *Istoria credințelor și ideilor religioase* (Editura Științifică, București, 1991, vol. 1), însuși Mircea Eliade vorbește de diversele religii în care o luptă împotriva unui monstru (în speță, șarpe) este câștigată de o divinitate supraordonată (p. 207):

„Mitul central al lui Indra, de altfel cel mai important cînt al Rig-Vedei, relatează lupta victorioasă a acestuia împotriva lui Vrtra, balaurul uriaș, care închidea apele în «adîncul muntelui». Întărit de *soma*, Indra doboară șarpele cu temutul său *vajra* (fulger), armă făurită de Tvast, îi crapă țeasta și eliberează apele, care se îndreaptă spre mare «asemenea unei vaci mugind» (RV, I, 32).

Bătălia unui zeu împotriva unui monstru ofidian sau marin constituie, se știe, o temă mitică destul de răspîndită. Ne amintim lupta dintre Ra și Apophis, dintre zeul sumerian Ninurta și Asag, dintre Marduk și Tiamat, dintre zeul hittit al furtunii și Șarpele Illuyankas, dintre Zeus și Typhon, dintre eroul iranian Thraetaona și dragonul cu trei capete Azhidahaka. În unele cazuri (Marduk–Tiamat, de pildă) victoria zeului constituie condiția prealabilă a cosmogoniei. În alte cazuri, miza este inaugurarea unei ere noi sau stabilirea unei noi suveranități (cf. Zeus–Typhon, Baal–Yam). Pe scurt,

prinuciderea unui monstru ofidian, simbol al virtualului, al «haosului» dar și al «autohtonului», o nouă situație cosmică sau instituțională se instaurează în lume. O trăsătură caracteristică și comună tuturor acestor mituri este teama sau o primă înfrîngere a luptătorului. Marduk și Ra șovăie înainte de luptă, la început Șarpele Illuyankas reușește să-l mutilizeze pe zeu, Typhon izbuteste să-i taie și să-i fure tendoanele lui Zeus. După Satapatha Brahmana (I, 6, 3-77), Indra, zărindu-l pe Vrtra, fuge cît mai departe cu putință și Markandeya Purana îl descrie «bolnav de spaimă» și dorind pace”.

*Șarpele* este o nuvelă a căutării iubirii (pînă și apropierea Mănăstirii tot la dragoste se referă), o căutare de ordin divin, prin mitul androgenului, este o reinterpretare a mai multor mituri sau, mai degrabă, a unor teme mitologice importante, într-un sincretism erudit de simboluri și semnificații, este o camuflare a sacrului și o reinvestire a sacrului în profan prin trecerea în atemporalitate și prin posibila divinizare a omului după multe încercări inițiatice.

